

Kirkens diakoni i lys av dagens situasjon

FOREDRAG PÅ DIAKONIKURS I AGDER BISPEDØMME.

Av forstander Johan Arnt Wenaas.

1. Hva er diakoni?

Hvis vi stopper folk på gata og spør dem hva diakoni er, ville vi få mange forskjellige svar. De fleste ville kanskje si at de ikke vet hva det er, — diakoni er fremdeles et fremmedord for mange. Andre igjen ville kanskje svare at det har noe med å hjelpe mennesker som har det vanskelig. Det er noe i det. Men det dekker ikke. Å hjelpe mennesker som har det vanskelig er en alminnelig plikt og oppgave for alle mennesker, uansett hvilken livsoppfatning de måtte ha. Og de fleste forsøker vel også å gjøre det, i større eller mindre grad.

Noen vil si at diakoni er noe som kristne mennesker driver med for å hjelpe mennesker som har det vondt. Det er noe i det også. Men det dekker ikke. At kristne mennesker forsøker å være til hjelp for dem som har det vondt på en eller annen måte, er kristen nestekjærlighet.

Dersom vi skal få et noenlunde presist bilde av hva diakoni er, må vi innføre et nytt ord: Kirken, den kristne menighet. Derfor er den beste definisjon av diakoni denne: Kirkens omsorg for mennesker i nød.

Diakonien springer altså ut av kirken, den kristne menighet. Det er den som er subjektet, den handlende i diakonien. Og likevel blir det selvfølgelig ingen diakoni uten at det er mennesker som utfører handlingen. Men den enkelte, eller grupper av enkeltmennesker, utfører sin diakonale innsats på vegne av menigheten, og med forankring og utspring i det kristne fellesskap om ord og sakrament.

Ordet omsorg trenger også en nærmere bestemmelse. Det er et omfattende ord som inneholder en bred skala helt fra faglig og profesjonell behandling og terapi på den ene side til spontan og ekte personlig kontakt, varme og nærvær på den annen.

Uttrykket mennesker i nød er likeledes et vidt begrep. Det sier oss at det ikke er bestemte former for nød og behov som er likeartede til alle tider i historien. Hver ny tidsepoke har sine særpreg også på dette felt. Det er viktig at kirken er

i stand til å se hva slags nød som for øyeblikket kaller mest på assistanse. I vårt land har diakoni alt for lenge blitt sett på som ensbetydende med sykepleie. Dette kommer naturligvis av at det var den prekære helsesituasjonen i midten av forrige århundre som ga støtet til opprettelse av våre diakonistitusjoner, som hele tiden senere har lagt hovedvekten på sykepleie.

I dag sprenger det seg fram andre behov. Vi må alvorlig spørre oss selv om vi i likhet med den rike mann i lignelsen hos Jesus, går ut og inn av stuedøren vår dag etter dag, år etter år — uten å være i stand til å oppfatte at det ligger en fattig Lasarus ved dørterskelen. Det er fullt mulig at vi selv er blitt en del av situasjonen i den grad at vi ikke er i stand til å se klart, identifisere nøden. Den blir simpelthen en selvfølgelig del av vår hverdagsvirksomhet, som vi avfinder oss med.

Ordet nød antyder alvorlige problemer og behov hos de friske syke og de syke syke. De som ikke kan klare seg selv. Diakonien er alltid på de svakestes parti.

2. Diakonien kjennetegn.

a. Diakonien særlige basis.

Diakonien har et særlig grunnlag å bygge på i forhold til alt annet omsorgsarbeid. Den springer ut av det kristne fellesskap — fra den som lever i tro på Kristus. Det er en grunn tanke i kristentroen at Jesus har bragt Guds rike til oss, med frelse og fred. Dette har skjedd uten noen aktivitet fra vår side, uten at vi har gjort oss fortjent til det, uten at vi er verdige til det. Guds rike er et nådens rike — et rike hvor alt er gjort ferdig, hvor alt er gratis. Guds rike er dynamisk, det vil si det er kraftfullt og virkekraftig. Det bryter seg vei gjennom verden, lar seg ikke stanse av motstand, skaper ikke passiv nytelse, men aktiv ytelse.

En kirke som er preget av evangeliet om Guds rike vil stadig være på vei ut til men-

nesker. For intet har vi fått det, for intet skal vi gi det videre. Vi elsker fordi han elsket oss først.

Den kirke som står i et forpliktende forhold, og et levende forhold, til sin Herre og Mester har derfor en særlig drivkraft og motivering som intet annet omsorgsarbeid kan ha. Den ligger der allerede i den kristne skapertanke: Gud har gitt alle mennesker liv, derfor er alle uansett hvem de er eller hvor de bor våre brødre og søstre. Men motiveringen fullbyrdes i den kristne frelsestanke: Jesus Kristus har gitt seg selv for alle mennesker, for å redde oss inn i sitt rike.

Denne Guds kjærlighet skal ikke bare forkynnes til mennesker, den skal handles. Denne Guds kjærlighet skal ikke bare omtales, den skal leves. Derfor driver kirken diakoni. Men derfor også, interessen rettes ikke bare utad mot den vi skal hjelpe, — men mot oss selv. Har vi noe å gi?

b. Diakonien har en særlig målsetting.

I vårt alminnelige helse- og sosialvesen vil det være bred enighet om at mennesker har tre viktige sider ved seg som alle skal tilgodesees med omsorg og hjelp. Vi er for å si det fint: Psykosomatisk sosiale vesener! Det vil si at vi har en psyke, — en personlig, åndelig dimensjon med vårt sinn, med våre følelser, med våre tanker, med vår personlighet. Vi har en soma, det vil si vi har en kropp, vi er konkrete, fysiske skapninger. Men vi er også sosiale vesener, det vil si vi er ikke ensomme individer som lever i et tomrom, men står i et stadig og vekslende forhold til mennesker omkring oss, våre nærmeste, våre venner, arbeidskamerater, — og til syvende og sist til hele samfunnet omkring oss. Selv den mest ensomme i blant oss har noen slike relasjoner.

Diakonien erkjenner fullt ut denne beskrivelse av mennesket. Men kirken føyer noe til som en uomgjengelig nødvendighet for å få en full beskrivelse av hva mennesket er. Vi er også religiøse vesener. Det vil si vi har en bevissthet i oss som strekker seg ut over grensene for det vår fornuft og våre sanser kan erkjenne. Derfor baler mennesker til alle tider og i alle kulturer med den lengselen i seg som leter etter svar på selve grunnspørsmålene i tilværelsen: Hvorfor er vi til? Hvorfor lever vi? Hva ligger bak dødens grense?

Den kristne tro vet hvorfor det er slik. Gud har skapt oss med disse spørsmål. Gud

har lagt denne lengsel ned i våre hjerter. Og kirken vet med visshet noe som svært mange andre ikke vet, eller ikke vil vite: Vi har ikke hjulpet et menneske fullt ut, ikke tatt et menneske helt og fullt på alvor, ikke møtt mennesker som hele mennesker — uten at vi kan bidra med hjelp i menneskers forhold til Gud, eller hjelpe dem til å finne Gud.

Derfor er diakoniens ytterste målsetting å hjelpe mennesker til tro på Kristus. Det kan derfor ikke tenkes noen form for diakonal aktivitet i ordets rette forstand, uten at det samtidig blir åpnet muligheter for forkynnelse av det kristne budskap og for sjelesorg.

Oppsummering.

Det er kristne mennesker som driver diakoni på kirkens vegne.

a. Fordi vi er mennesker — alminnelige mennesker — kan vi samarbeide med andre mennesker, også med et annerledes livssyn enn vårt. Til en viss grad. Fordi vi skal ha omsorg for mennesker med nød som er av psykisk, fysisk eller sosial art, vil det være muligheter for et utstrakt samarbeid mellom kirkens diakoni og andre frivillige hjelpeorganisasjoner og det offentlige helse- og sosialapparat. Her finnes det et bredt felt hvor diakoniens kjennetegn først og fremst er et faglig forsvarlig arbeid med menneskelige problemer. Det finnes ingen spesiell diakonal kirurgisk teknikk. Det finnes ingen spesiell diakonal måte å drive gjenopplivningsforsøk på hjertepasienter. Det finnes ingen spesiell diakonal måte å løse boligproblemer for husløse på. I en rekke tilfeller er det først og fremst basis og målsetting som skaper egenarten ved kirkens diakoni.

Men ikke alltid er det så enkelt, og det skal jeg komme tilbake til.

b. Fordi vi er kristne — så er det noe ved diakoniens omsorgsarbeid som er spesielt — nemlig forkynnelsen og sjelesorgen. Det betyr ikke at det må leses et bibelord hver gang noen setter en sprøyte — eller bes en bønn hver gang en behandler en ekteskapskonflikt. Men det betyr at gudstjenesteliv og forkynnelse og sjelesorg skal være åpne og levende tilbud og utfordringer i enhver diakonal sammenheng.

3. Kirkens diakoni i samarbeid med samfunnets omsorg.

På det grunnlag som jeg nå har forsøkt å skissere opp vil jeg si noen få ord om samarbeidet

med det offentlige. Våre diakoniinstitusjoner drives i dag stort sett for offentlige midler. Store deler av menighetens organiserte diakoni lever også av offentlig støtte. Vi lever i et samfunn som i minkende grad kjenner seg forpliktet på kristne normer og verdier. Vårt samfunn er pluralistisk, det vil si at mange forskjellige tankeganger, ideologier og åndsstrømninger lever side om side. De offentlige myndigheter synes i stigende grad å være skeptiske til helse- og sosialarbeid som kjenner seg forpliktet på et bestemt verdigrunnlag. Også blant dem som selv arbeider i helse- og sosialsektoren synes det å være et ideal at man skal være livssynsmessig nøytral.

Fra en side er det noe godt og riktig ved denne nøytralitet. Et kristent ektepar som går til familierådgivning og får en ateist eller marxist som terapeut, vil nok være takknemlige hvis han klarer å holde sine private anskuelser borte fra terapien. Dersom vi ble lagt inn på et sykehus i Teheran med magesår, ville vi likeledes være takknemlige for å slippe hardhendt påvirkning fra representanter for Khomeinis regime.

Men saken har også andre sider. For det første finnes det ingen fullstendig nøytralitet. Ubevisst preger ens livssyn og holdninger alt vi sier og gjør. Er det da ikke bedre at dette kommer klart fram? Sett i vår sammenheng må vi si at det er en grov underkjennelse av kirkens diakonale arbeid hvis noen tror at vi benytter oss av menneskers svakhet for å dytte på dem noe de ikke vil ha.

Men også en ting er viktig å få sagt. Svært mange mennesker som befinner seg i krisesituasjoner får ikke den hjelp de skulle med sine religiøse behov. I våre diakoniinstitusjoner merker vi det kanskje særlig godt. Daglig opplever vi at mennesker er takknemlige fordi de blir møtt med kristen omsorg og forkynnelse som tar på alvor at de står i et forhold til Gud. Jeg påstår at det er et adskillig større antall mennesker som lengter etter Gud enn det antall som fraber seg noen befatning med slike spørsmål. Dette vet alle som har noen erfaring fra diakonalt arbeid. Denne erkjennelse skal gi oss frimodighet og vi skal stå klart fram med vårt anliggende. Derfor er det så viktig at vi ikke kjøper oss offentlig støtte ved å utydeliggjøre vår kirkelige og kristne profil.

Diakonien bruker ikke omsorgsarbeid som agn for å frelse sjeler. For kirken er forkynnelse og omsorg to sider av samme sak. Hvis vi tilslører vår egentlige målsetting, hvis det «bare» blir omsorg uten forkynnelse og sjelesorg — så kan vi like godt la det offentlige drive alt helse- og sosialarbeid. Men like sikkert er det at dersom omsorgen for menneskers fysiske, psykiske og sosiale behov blir noe vi aller nådigst utfører for å få noen å forkynne for — så utnytter vi menneskers svakhet og misbruker deres tillit — og da

fortjener ikke lenger kirkens omsorgsarbeid å kalles diakoni.

4. Diakonien i spenningsfeltet mellom medmenneskelighet og profesjonisme.

Samfunnets omsorgsarbeid preges i økende grad av spesialister og profesjonister. Psykiatere, psykologer, sosionomer, sykepleiere, familierapeuter, — alle kappes de om å øke sitt fagige nivå og sin kompetanse, og strides uavlatelig med hverandre og hvor grensen for deres kompetanse går. Dette avspeiler på en måte hvor komplisert og sammensatt vårt samfunn er blitt, og hvor vanskelig de problemer er som mennesker har å slite med.

Kirkens diakoni har satt sin ære i å arbeide for et høyt faglig nivå. Det har vi også oppnådd. Både de som arbeider i diakoniinstitusjonene og de som arbeider innenfor menighetens diakonale arbeid er vel utrustede og faglig kvalifiserte mennesker. Det er viktig at dette kan fortsette. Det må ikke kunne sies at kirkens diakoni blir annenklasset i forhold til samfunnets øvrige omsorgsarbeid. Men det ligger en åpenbar fare i denne profesjonalisering som det skal pekes på her. For det første er det en risiko for at alminnelig medmenneskelighet, nærhet, varme og omsorg blir svekket midt i all denne dyktighet. Dette må diakonien ta vare på. Både fordi det har sin forankring i Guds kjærlighet og omsorg til oss, — men også fordi nærhet og omtanke og varme har en terapeutisk verdi i seg selv. Ikke minst er dette tilfelle i vårt samfunn som er blitt så glatt og teknisk og kjølig og hardt. Ensomheten midt i menneskemylderet er blitt et kjennetegn på vår tid.

Derneft er profesjonalismen en fare fordi den tar fra alminnelige mennesker motet når det gjelder å gjøre en innsats. Man tør ikke snakke med mennesker med psykiske problemer fordi man er redd for å gjøre vondt verre. Man tør ikke gå inn i en samtale med et ektepar som har det vanskelig fordi en ikke kjenner seg kvalifisert. En skyver mennesker med større eller mindre hverdagsproblemer fra seg og dytter dem inn på et venteværelse hvor de blir sittende i ukesvis eller månedsvise å vente på den opptatte spesialisten. Kirkens diakoni bør være klar over at den har sin besøkestid akkurat nå, når det gjelder å styrke ansvaret og ansvarsbevisstheten i menigheter og lokalmiljøer. Innenfor helse- og sosialvesenet er det etter hvert vokst fram en klar engstelse for at alle mennesker med problemer skal inn i sykehus og institusjoner. Det finnes en øket erkjennelse av, også blant profesjonistene, at det ligger en uendelig verdifull faktor i nærmiljøet som ikke er blitt utnyttet. Jeg møter klart ikke-

Forts. side 12.

Kirkens diakoni

Forts. fra side 6.

kristne psykiatere som med forventning og håp vender seg til menighetene med bønn om å skape støtte for f. eks. tidligere psykiatriske pasienter. En familie som klarer å være støttekontakt for en ungdom med tilpasningsproblemer kan bety uendelig mye mer enn en rekke dyre samtaler i en institusjon.

Det er en sentral oppgave for menighetene å oppmuntre, og legge til rette forholdene for at alminnelige kristne mennesker kan få hjelp til å fungere i menighetens diakoni. Og dette kan innebære mye mer enn å være medlem i en forening som samler inn penger til menighetspleien. Det betyr at menighetens medlemmer aktivt og personlig kan settes inn i kontaktarbeid med mennesker som har behov for det. Kirkens diakoni må ut av den lammede ærbødighet for spesialistene med eller uten hvite frakker. Det moderne samfunns presteskap som de er blitt kalt, alle disse behandlerne, er ikke allmektige. De feiler og mislykkes til stadighet. Og de er kanskje flinkere til å erkjenne det i dag enn før.

5. Diakonien spør etter trengende — ikke «verdige trengende».

Veldedighetens kjennetegn er at den spør etter verdige trengende. Veldedigheten innebærer en ovenfra og nedad holdning — det er den velbede som gir av sin overflod til den som måtte trenge det. Men gaven er betinget av at underordningsforholdet, avhengighetsforholdet fortsetter. Dessuten vil en veldedig holdning spørre etter høflighet, takknemlighet og ydmykhet som bevis på at den trengende er verdig en hjelpende hånd.

Denne overfra-nedad holdning var bærende i det orientalske barmhjertighetsideal på Jesu tid. Men Jesus bryter radikalt med dette, han avviser uttrykkelig at hans etterfølgere skal ligne stormenn og konger «som kalles velgjørere» de skal heller ligne tjenere og trelle som ofrer seg for andre. Lukas kap. 22, 24—27. Når det gjelder hvem de trengende, de nødlidende, var — finner vi en forunderlig samstemmighet mellom det Jesus sier og det som var vanlig tankegang i kulturene omkring. I Matteus evangelium kap. 25, 31 ff avgjøres folkeslagenes evike skjebne av deres holdning til de sultne, tørste, nakne, hjemløse, syke og fangene — de kalles Jesu minste brødre. Men listen over de nødlidende svarer til tilsvarende lister i Egypt og i hele den orientalske moraltradisjon og viser at Jesus overtar og anerkjenner et alment nestekjærlighets ideal fra sin samtid.

Men en gruppe mennesker nevner Jesus spesielt som ikke finnes i tilsvarende lister andre steder: De fremmede. Jesus sier: «Jeg var fremmed og der tok i mot meg.»

Jesus knytter her til et uttrykk som finnes allerede i Det gamle testamente, nemlig de fremmede, som stilles på linje med enken og den farløse. 2. Mos. kap. 22, 21: «Du skal ikke plage en innflytter eller fare hardt fram mot ham for dere har selv vært innflyttere i Egypt.» og 2. Mos. kap. 23, 9: «Du skal ikke fare hardt fram mot en innflytter, dere vet jo selv hvordan det kjennes å være en innflytter for dere var selv innflyttere i Egypt.» Videre 3. Mos. kap. 19, 33: «Når en innflytter bor i landet hos dere skal dere ikke unnertrykke ham. Dere skal behandle ham som en landsmann. Du skal elske ham som deg selv. For dere har selv vært innflyttere i Egypt.»

Denne holdningen er bemerkelsesverdig. Det naturlige ville være at Israels folk med sin enormt sterke familiefølelse og med sin fellesskapsfølelse som folk, ja, som Guds utvalgte folk, ville undervurdere eller overse betydningen av å ta seg av andre enn dem som hører til deres egne. Omsorgen for de fremmede, for innflytterne, er da heller ikke noe som har vokst fram av seg selv. Det er Gud som legger denne forpliktelse inn over dem.

Det er også interessant å legge merke til at på alle de 3 stedene som her er nevnt fra Det gamle testamente henviser Gud til folkets egne erfaringer. Dere har jo selv vært innflyttere i Egypt, sier han. Med andre ord er det bare den som selv har opplevd en slik situasjon som virkelig kan sette seg inn i andres. Smerten ved å tilhøre et lite mindretall, en utgruppe, en gruppe som egentlig ikke «hører til», kan bare minoriteten selv forstå.

Det er denne dype og smertelige opplevelse apostelen Paulus bruker som illustrasjon når han snakker om å befinne seg innenfor eller utenfor det kristne fellesskap. Etter at Jesus er kommet er avstanden, fiendskapet mellom Gud og mennesker ryddet bort. Likeledes avstanden og fiendskapet oss i mellom. Derfor sier han i Efeserbrevet kap. 2, vers 19: «Altså er dere ikke lenger fremmede og utendinger, men dere er de helliges medborgere og tilhører Guds familie.»

Allerede i den kristne skapertanke ligger grunnstenen til et fellesskap mellom mennesker av alle raser og kulturer og folk. Vi er alle søsken fordi vi har Gud som skaper.

Men dette fellesskap styrkes og fortsettes og når sin fullkommenhet i troen på Kristus. Der er det ikke lenger jøde eller greker, men alle er ett i Ham.

Selv der hvor dette endelige og egentlige fellesskapet i troen enda ikke er blitt virkelighet, fordi både religion, moral, og skikker fremdeles

Apropos «pengemas»

Ovenstående var å lese i «Diakonos» nr. 8 av 15. mars 1980. Personlig oppfattet jeg formannens inserat som et «HJERTESUKK». Det gjorde både godt og vondt å lese inseratet, vondt fordi det vekket medkjensle med vår formann, godt fordi inseratet vitner om et ansvar som formodentlig vil kunne løse uten å gå veien om kontingentforhøyelse, som var en grunn til at formannen var noe skuffet.

Personlig tror jeg ikke at løsningen ligger i å forhøye årskontingenten. Det kan bare bringe balanse i et allerede forbrukt budsjett, kortvarig nødløsning i beste fall.

Jeg vil heller foreslå at man bygger Ringen ut til et overskuddsforetakende. Det har vist seg at trygdepengene alene ikke er tilstrekkelig til å drive Ringen som rekonvalesenthjem. Ved et besøk og opphold på Ringen i 1979 fikk jeg erfare at aktivitetsmulighetene for klientellet er meget mangelfullt. Vesentlig grunnet manglende lokalteter. Det nevnte overskuddsforetakende mener jeg ligger i å opprette et seminarsenter på det ledige tomteområdet som finnes på eiendommen. Gjennom dette kan man rette på de nå manglende aktivitetsmuligheter. Jeg har allerede tillatt meg å kontakte arbeidskomiteén «RINGENS FRAMTID» om et slikt forslag.

I august kommende høst venter jeg en afasiforening på besøk i Asker. Planen er å få istand et samarbeid «over Kjølén», idet en afasiforening fra Værmland i Sverige skulle avlegge Oslo og Omegns afasiforening et besøk: Det er min første fiolinbyggerinstruktør som har foreslått at afasiforeningene på begge sider av «Kjølén» etablerer en forbindelse, som han uttrykker det i et brev for en tid siden.

Når afasiforeningen i Oslo og Omegn denne gang ikke fant anledning til offisielt å knytte kontakt med de svenske gjester som tar inn på Vetre Kurs- og Seminarsenter, fant jeg det likevel

mulig å hilse min svenske venn velkommen til Norge. Jeg håper også på å få avholdt en konsert i Østenstad kirke en av de siste lørdager i august.

Det er meningen at «HELLIGET VORDE DITT NAVN» (Herrens bønn, den andre sang) skal synges som allsang med Olav Valland som forsanger. Foruten at denne Petter Dass' salme hører med til noe av det skjønneste vår salmeskatt eier, er den egnet til å skape en opinion for at de unge i våre menigheter våkner opp for hva vi eier av skatter i form av slike «klenodier».

Når det gjelder programmet forøvrig i nevnte kirkekonsert, håper jeg å kunne samarbeide med en av de lokale kretsene tilhørende Diakonforbundet. (For eks. Drammen og Buskerud krets.) Da jeg allerede har benyttet meg av Rikskonserterne et par ganger i inneværende år, vil jeg selv ikke være istand til å oppnå noe støtte derfra, går jeg ut fra. Men om Drammen og Buskerud krets søker, er det derimot sjanse for at arrangementet vil kunne få støtte. Oversuddet av arrangementet bør gå til arbeidet ved Ringen.

Finn Mjaasæth.

Og diakon Finn Mjaaseth er handlingens mann. Konserten i Østenstad kirke går som planlagt den 30. august. Sokneprest Osberg fra Åssiden menighet, Drammen blir hovedtaler. Det er sikret et stort program.

BETAL KONTINGENTEN! HAR DU SENDT BETALING FOR JULEHEFTENE?

skiller mennesker fra hverandre, selv der skaper evangeliet, skulle iallefall gjøre det, en holdning av åpenhet, omsorg og inklusivitet, så og si på f o r s k u d d.

Evangeliet om Jesus Kristus er ikke noe vi vil presse innpå eller lure innpå våre fremmede, eller rettere sagt, våre nye landsmenn. Men det er det baste vi kan tenke oss å gi dem. Derfor vil vi frimodig gjøre det i en form og på en måte som sømmer seg og som er naturlig. Når det gjelder våre holdninger som kristne til våre nye landsmenn, har Jesus gitt oss en ganske enkel og prak-

tisk anvisning: «Det du vil at andre skal gjøre mot deg, det skal du gjøre mot dem.»

Her er det altså om å gjøre å bruke fantasien: Hva vilde du og jeg ønske, håpe, vente — dersom det var vi som var fremmede?

Kirkens folk har her en stor oppgave ved å sette søkelyset på vår egen angst, våre egne fordommer, våre egne halv-politiske innvendinger mot «de fremmede» — slik at vi kan preges selv — og prege andre — med den grunnholdning vi finner i vår Bibel.